

Πειραματική Ψυχολογία (ΨΧ66)

Αλεξάνδρα Οικονόμου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η δεοντολογία έρευνας

Αρχές της δεοντολογίας έρευνας - τομείς

- Κατά πόσο κατευθύνουν την έρευνα οι κοινωνικές ανησυχίες, πολιτισμικές αξίες, το κλίμα μιας εποχής (ποια ερευνητικά θέματα χρηματοδοτούνται);
- Επιστημονικά θέματα (πλαστογράφιση ερευνητικών αποτελεσμάτων, επιλεκτική αναφορά αποτελεσμάτων, διαμόρφωση αποτελεσμάτων, αποσπασματικές δημοσιεύσεις, δημοσιεύσεις καρμπόν)
- Αντιμετώπιση των συμμετεχόντων (κίνδυνοι, δικαιώματα, προστασία προσωπικών δεδομένων)

Δεοντολογικά ζητήματα

Το ζύγισμα της σχέσης κόστους-ωφέλειας

- Κατά πόσο το κόστος της έρευνας και ο ενδεχόμενος κίνδυνος για τους συμμετέχοντες δικαιολογεί τα οφέλη της έρευνας;

Η εκτίμηση γίνεται με την υποβολή του πρωτοκόλλου της ερευνητικής πρότασης στην **Επιτροπή Ερευνητικής Δεοντολογίας** ή την Επιτροπή Αξιολόγησης του Ιδρύματος (Institutional Review Board)

- Τίτλος, θεωρητικό υπόβαθρο, δείγμα, σχεδιασμός, μεθοδολογία, μέσα συλλογής δεδομένων, εξασφάλιση του απορρήτου...)

**ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ (ΕπεΔ)
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

Όνομα.....

Ιδιότητα:.....

Mail

Τηλέφωνο.....

Πληροφορίες υποβολής ερευνητικού πρωτοκόλλου

1. Αριθμός πρωτοκόλλου (δίνεται από τη Γραμματεία)
2. Τίτλος έρευνας
3. Τύπος έρευνας: Μεταπτυχιακή Εργασία: / Διδακτορική Διατριβή:
Άλλου τύπου έρευνα (διευκρίνιση).....
4. Επιστημονικώς Υπεύθυνος/η (όνομα, ιδιότητα)
5. Ερευνητική ομάδα (μέλη ΔΕΠ, μεταδιδάκτορες, υποψήφιοι διδάκτορες, μεταπτυχιακοί φοιτητές, προπτυχιακές φοιτητές, εξωτερικοί συνεργάτες)
6. Σύντομη περίληψη της προτεινόμενης έρευνας με αναφορά στους στόχους της (100 περίπου λέξεις)
7. Δήλωση περί μη σύγκρουσης συμφερόντων των μελών της ερευνητικής ομάδας

Ερευνητικό σχέδιο

8. Μέσα συλλογής δεδομένων α. Μετρήσεις: απλή αναφορά στα ψυχομετρικά μέσα/ κλίμακες μέτρησης,. Για τις περιπτώσεις που απαιτείται άδεια για τη χρήση τους, αυτή πρέπει να υποβληθεί στην ΕπΕΔ ή να τεκμηριωθεί ότι η ερευνητική ομάδα βρίσκεται στη διαδικασία απόκτησής της από τους δικαιούχους. β. απλή αναφορά στους τρόπους συλλογής/παραγωγής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα .
9. Αναφορά σε ρητή αποφυγή ερευνητικής παραπλάνησης ή απόκρυψη των ερευνητικών στόχων από τους συμμετέχοντες (εφόσον ισχύει). Στοιχειοθέτηση της συγκεκριμένης τυχόν αναγκαιότητας και περιγραφή του τρόπου αποκατάστασης.

Συμμετέχοντες

10. Πληθυσμός αναφοράς και κριτήρια συμπερίληψης ή αποκλεισμού από την έρευνα ως προς παράγοντες όπως: ηλικία, φύλο, τυχόν ειδικά χαρακτηριστικά ως προς την καταγωγή, τη θρησκεία, την εκπαίδευση, το επάγγελμα, την αναπηρία ή το μειονοτικό status με βάση συγκεκριμένα κριτήρια
11. Επιλογή των συμμετεχόντων, ενημέρωση και εν επιγνώσει συναίνεση: Με ποιους τρόπους θα γίνει η ενημέρωση και η εν επιγνώσει συναίνεση (όπου απαιτείται)
12. Προσφερόμενα κίνητρα συμμετοχής στην έρευνα (εάν υπάρχουν)
13. Προσδιορισμός του ελάχιστου κινδύνου στον οποίο θα εκτεθούν οι συμμετέχοντες και ο βαθμός επιβάρυνσης, συγκριτικά με τις συνθήκες της καθημερινής ζωής.

Διαχείριση των δεδομένων

14. Ποιο πρόσωπο θα είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση των δεδομένων; Ποιοι θα έχουν πρόσβαση σε αυτά και με ποιο τρόπο;
15. Πού θα φυλάσσονται τα δεδομένα; Για πόσο χρονικό διάστημα;
16. Προβλέπονται τρόποι ανοιχτής πρόσβασης στα δεδομένα; Αν ναι, πώς διασφαλίζεται η ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων;

Κίνδυνοι και προληπτικά μέτρα

17. Υπάρχουν αυξημένοι κίνδυνοι στην έρευνα εξαιτίας των χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων ή του περιεχομένου των μετρήσεων ή του τρόπου διεξαγωγής της έρευνας;
18. Ποιοι τρόποι αντιμετώπισης των εκτιμώμενων κινδύνων προβλέπονται στο ερευνητικό σχέδιο;

Παράρτημα

- A. Ψυχομετρικά μέσα/κλίμακες /οδηγοί συνέντευξης (παρουσιάζονται ολόκληρα αν είναι αυτοσχέδια και με πλήρεις βιβλιογραφικές παραπομπές εάν έχουν δημοσιευτεί στο παρελθόν).
- B. Άδειες της εν επιγνώσει συναίνεσης για τους ενήλικες συμμετέχοντες, για τους γονείς/κηδεμόνες ανηλίκων συμμετεχόντων και για τους διοικητικούς υπευθύνους των χώρων όπου θα γίνει η συλλογή των δεδομένων (όπου απαιτείται, κατά περίπτωση).

Σημείωση: Τα ερωτηματολόγια και λοιπά έντυπα υποβάλλονται στα ελληνικά (π.χ. στην περίπτωση που αφορούν διεθνείς έρευνες- συνεργασίες και υποβάλλονται ξενόγλωσσα έντυπα).

Ο Κώδικας Δεοντολογίας της APA -1

Οι 10 αρχές δεοντολογίας της Αμερικανικής Ψυχολογικής Εταιρείας:

1. Κατά το σχεδιασμό της μελέτης, ο ερευνητής έχει την ευθύνη να προβεί σε μια προσεκτική εκτίμηση του κατά πόσο πρόκειται για μια δεοντολογικά αποδεκτή μελέτη.
2. Ο καθορισμός του βαθμού κινδύνου που ενδέχεται να διατρέξει ο συμμετέχων στην έρευνα εξαιτίας της συμμετοχής του σε αυτή αποτελεί βασική δεοντολογική ευθύνη του ερευνητή.
3. Ο ερευνητής έχει την ευθύνη για την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας (και από την πλευρά των συνεργατών του)

Ο Κώδικας Δεοντολογίας της ΑΡΑ -2

4. Ο ερευνητής θα πρέπει να συνάψει μια σαφή και δίκαιη συμφωνία με τους συμμετέχοντες στην έρευνα, πριν από τη συμμετοχή τους, με την οποία θα ξεκαθαρίζονται οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα της κάθε πλευράς.
5. Όταν καθίσταται απαραίτητη η εξαπάτηση των συμμετεχόντων, ο ερευνητής έχει την ευθύνη να αποφασίσει αν αυτή δικαιολογείται από το προσδοκώμενο όφελος, αν μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικές διαδικασίες και να εξασφαλίσει την έγκαιρη και επαρκή ενημέρωση των συμμετεχόντων.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας της ΑΡΑ -3

6. Ο ερευνητής σέβεται την ελευθερία του ατόμου να αρνηθεί να συμμετέχει ή να αποσυρθεί από την έρευνα οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμήσει.
7. Ο ερευνητής προστατεύει τους συμμετέχοντες από σωματικές και πνευματικές ενοχλήσεις, βλάβες και κινδύνους που ενδέχεται να προκύψουν από την ερευνητική διαδικασία.
8. Αφού ολοκληρωθεί η συγκέντρωση των δεδομένων, ο ερευνητής ενημερώνει τους συμμετέχοντες για τη φύση της μελέτης και επιχειρεί να άρει όποιες παρανοήσεις έχουν ενδεχομένως προκύψει.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας της ΑΡΑ -4

9. Στην περίπτωση που οι ερευνητικές διαδικασίες οδηγούν σε ανεπιθύμητες συνέπειες για τους συμμετέχοντες, ο ερευνητής είναι υποχρεωμένος να εντοπίσει και να απαλείψει ή να διορθώσει αυτές τις συνέπειες, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών σε βάθος χρόνου.
10. Όλες οι πληροφορίες που συλλέγονται σε σχέση με τον συμμετέχοντα κατά τη διάρκεια της έρευνας παραμένουν εμπιστευτικές, εκτός αν έχει εκ των προτέρων συμφωνηθεί κάτι διαφορετικό.

Συγκατάθεση κατόπιν ενημέρωσης

- Συγκατάθεση για τη συμμετοχή σε μια επιστημονική μελέτη που παραχωρεί ένας συμμετέχων, ο οποίος έχει ενημερωθεί για τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί και έχει πληροφορηθεί τις πιθανές αρνητικές συνέπειες της συμμετοχής του.
- Υπάρχουν περιπτώσεις που η κατά γράμμα ενημέρωση των συμμετεχόντων για τους σκοπούς της έρευνας είναι δυνατόν να αλλοιώσει τα αποτελέσματα.
- Συγκατάθεση των κηδεμόνων για τους ανηλίκους. Οι ανήλικοι δεν υποχρεώνονται να συμμετάσχουν παρά τη θέλησή τους, ωστόσο.

Παραπλάνηση

- **Ενεργητική παραπλάνηση:** η σκόπιμη παραπλάνηση των συμμετεχόντων σε έρευνα με την ανακοίνωση ψευδών πληροφοριών
- **Παθητική παραπλάνηση:** η απόκρυψη πληροφοριών από τους συμμετέχοντες με τη συγκάλυψη ορισμένων πτυχών του πειράματος
- Είναι δυνατόν να συμβιβάσουμε την ανάγκη για κάποια παραπλάνηση με τη δεοντολογική αρχή της συγκατάθεσης κατόπιν ενημέρωσης;
- Ποιες επιπτώσεις μπορεί να έχει η παραπλάνηση στους συμμετέχοντες;

Ενημέρωση εκ των υστέρων

- **Αποκατάσταση της παραπλάνησης:** ενημέρωση των συμμετεχόντων γύρω από οποιαδήποτε παραπλάνηση που χρησιμοποιήθηκε στο πείραμα
- **Απο-ευαισθητοποίηση:** εξάλειψη κάθε ανεπιθύμητης επιρροής που μπορεί να είχε το πείραμα στον συμμετέχοντα

Δεοντολογία ερευνών σε ζώα

- Δικαιολόγηση της έρευνας
- Προσωπικό
- Φροντίδα και στέγαση των ζώων
- Απόκτηση των ζώων
- Πειραματικές διαδικασίες
- Έρευνες πεδίου
- Χρήση ζώων για εκπαιδευτικούς σκοπούς